

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Изази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. — Претплата се шаље администрацији „Позоришта“, у матичином стану, у Новоме Саду.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ.

(Свршетак.)

А каква му судба у будућности предстоји, то не знамо; али се добру надамо, јер му добра желимо.

Вешта и ревносна управа може учинити много, али не може учинити све. Њој још треба довољна материјална и морална потпора од стране народа.

Па зар позориште нема довољне материјалне потпоре у државној помоћи, а моралне у журналистици, код толиких новина?

Позориште је до сад уживало државну помоћ, и она му је тако рећи душу одржала. Је ли цифра те помоћи довољна, о томе се различно мисли. Многи веле, да није довољна. Ја велим, да јесте; али само онда, кад се не стављају претеране претензије на позориште и то на само позориште, т. ј. кад се не тражи, да наше позориште буде равно бечком и париском, а све остале установе да остану онаке какве су.

По мом мишљењу не лежи зло у томе, што је субвенција у опште, а с њоме и живот позоришта самог непрестано под питањем. Позориште је једино од наших установа, које никако не може да добије сталнога права на живот; за њега се ово право сваке године мора из нова да извојује, али опет свагда само на годину дана. Позориште је непрестано на „белом хлебу.“ Како се отпочне дебата о државном буџету, тако нас спопадне страх, да ће субвенција пасти као прва жртва начелу штедње. А такав живот није живот. Ту се само животари од данас до сутра; ту не може бити говора о каквом сталном раду, о спремању за дужи низ година, о набавци добрих глумачких снага.

Тако стојимо са материјалном потпором.

А са моралном? Са журналистиком? Исто тако.

Наша се журналистика бачила са свим на политику. У нашим новинама врло се ретко пише о позоришту, а и кад се што пише, то се чини не позоришту за љубав, него из ма каквих личних побуда. То су обично или „реклами“ за каквог драматског писца, за каквог глумца и глумицу, или су нападаји, жучни и жестоки нападаји на њих, или на позоришну управу. Озбиљног чланка, који би разлагао корист и потребу позоришне установе, који би уклањао предрасуде против позоришта, једва читасмо икада. Било је ретких изузетака, али су то само — изузетци, а „exceptio firmat legem.“

Сад још нешто о позоришној згради.

Позориште је сазидано на оном месту, где отпре беше тако звана „Стамбул-каница“. Лице му је окренуто топчидерском брду и Сави. Ко плови Дунавом, тај га види само с леђа и уза њ прислоњену, доста неукусно дозидану „дограду“. С лица се одмах улази у трем, под тремом је мала гостионица, над њоме посластичарница, а над овом позоришна канцеларија. С левог бока улазак је у вратарев стан и на позорницу, а над овим уласком је позоришна хаљинарница. С десног бока је улазак за кнеза.

На позорници су десно (од гледаоца) две мушке облачионице, лево две женске, острагу (у до ради) облачионица за статистерију, сместишта за намештај и декорације, и сликарница. С лева је каница за коње и кола, с десна су степени на позорничне таване, где је и соба за позоришно оружје и друге реквизите.

На једно двадесет хвата од позоришта идући к дунаву има једна цамија, која је претворена у фабрику за гас, којим се осветљавају све позоришне просторије.

Из трема воде два уласка у партер, степенице с десна воде на прву и другу галерију, а степенице с лева у позоришну канцеларију и на трећу галерију.

У лепо украшеној позоришној дворани има три реда ложа, 14 у партеру, 13 у првој и 14 у другој галерији. Кнежева је ложа десно у првој галерији. Између ложа друге и прве галерије насликани су грбови свију српских земаља; а између партерских ложа и оних од прве галерије виде се слике знаменитијих српских владалаца, списатеља и уметника. Над позорницом је слика кнеза-основатеља Михаила М. Обреновића III. Горе на среди је сунчаник са више од сто гасних пламенова.

У партеру има 245 седишта; на првој галерији има 80, а на другој 72 седишта. Осим тога у партеру за стајање има 120, а на трећој галерији 260 места. Кад узмемо на сваку од 42 ложе (кнежева је као две друге) по пет особа, онда има места у позоришту за близу хиљаду душа.

Позоришна зграда стаје 21.137 дук. (сама зграда 14.920 дук., унутрашње уређење и намештај 5.002 дук., дограда 1.215 дук.)

Осим тога је утрошено на џамију, док је преобраћена у гасну фабрику, 633 $\frac{1}{3}$ дук. Материјал џамије вреди око 120 дук.

Овамо је до скоро спадала још једна зграда мало даље од гасне фабрике. То је била турска тулбе-џамија (без мунаре), где су се држале позоришне ствари, док још не беше дозидане оградe. На оправку тулбета утрошено је 106 дук.,

а материјал зграде цењен је на 80 дук. Ово је тулбе у пролеће 1875. срушено. ту дакле има позориште да добије накнаду од 186 дук.

Зграда са доградом, џамија и тулбе стају дакле скупа 21.876 $\frac{1}{3}$ дук. То би било позоришно непокретно имање, куд спада и велик плац између позоришта и џамије.

Вредност покретности је ова: позорница с таваном и подом 2.440 дук.; завесе, проспекти и покретно комађе око 1.200 дук.; гардероба, намештај позорнице и реквизите око 2.800 дук.; библиотека, рукописи, улоге и музикалије, око 100 дук. Свега покретности 9.440 дук.; а укупна вредност свега имања позоришног 31.316 $\frac{1}{3}$ дуката.

Број представљаних комада изнеће до сад око 350 комада.

Управа позоришна састоји се из управитеља, драматурга, редитеља (место празно) и благајника. Овамо спада и позоришни одбор од 3—4 лица.

Глумачко особље има 13 мушких чланова (4 стална, 7 редовних, 2 привремена) и 9 женских (3 стална, 4 редовна, 2 привремена). — Свирачки збор састоји се из 1 капелника и 12 свирача. — На позорници је сликар (уједно и машиниста), 4 његова помоћника, власуљар, хаљинар са помоћником, реkvизитар и две облачиље. — Административно особље састоји се из писара, кључара, разносача објава, димничара и послужитеља. — У гасној фабрици има произвођач гаса и осветљач.

Ј. Ђ.

ЖИВЉИЊИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Тражи се васпитач“, шаљива игра у 2 дела, с немачког превео М. Х. С., и „Шумска ружа“, шаљива игра у 1 чину, превео С. Д. К.)

Горња два комада престављана су у уторак 24. новембра о. г., и то први као већ старији у репертоару позоришноме, а други као нов.

Шумска ружа је швигарица Јелка (гђа Рајковићка), унука умировљеног капетана Добрића (г. Лукић). Капетан је невгодно прошао са својом женом, па због тога се и повуче у шуму, да своју унуку сачува од урокљивих мушких очију. Али природа тера своје, не помаже ни шума, ни самоћа, па ни сва вика на неваљао и покварен свет. Кад се девојци срце препунило љубави и милине, оно тражи, коме ће се излити, па и — у шуми

налази, куда ће. Шумарев син (г. Барбарић) био је случајно и изненада тако сретан, да на њега коцка падне.

Представа овога вечера испала је као и у опће округла и гледаоци могу бити задовољни.

Шумска ружа била је у свом елементу, па за то је и представљала природно без икаква усиљавања и напрезања. За веселе, безазлене и наивне улоге нико бољи од шумске руже. Гђа Рајковићка по нужди мора да представља и друге улоге; она, истина, савлађује све незгоде и тешкоће по путевима, по којима јој се теже иде, али кад јој се даде прилика, да се појави у својој правој боји, онда тек покаже, шта вредн. — Још је једна улога овога вечера била у правим рукама, а то је улога старе кључарице Катице у рукама гђе Јеце Поповићеве. Сама кључарица изгледа нам, као да се тек онако увукла у

читаву „шумску ружу“. Без ње би могло бити шумске руже, па би лепо било, а са кључарицом, гђицом Поповићевом, много лепше, јер пам је зачинила ону лепу „шумску ружу“. — Капетан (г. Лукић) и надшумар (г. Динић) другови су и пријатељи, па ипак један сед као овца и стар по изгледу, да не може старији бити, кретањем пак, говором и разговором био нам је много млађи, а шумар је још кренак човек, и у најлепшим годинама, а и говор му је млађи, но кретање и понашање баш право шумско, види се, да је шумар. Могли би парњаци назити, да једнаком добу, одговара што више и једнака спољашност. Међу тим, ако о представљању усудимо по старијој спољашности, уверићемо се, да је капетан бољи много од шумара. Најмлађа особа у „Шумској ружу“ је син шумарев, Мирко (г. Барбарић) То му је показала и маска и представљање, али ће и он, по природном закону, старији и зрелији бивати.

„Тражи се васпитач“ и сретни смо, што у г. Ружују (Фридриху) зацело налазимо и добра васпитача а и вешта представљача. Од свију лепих сцена, што изведе, најлепша је била она у „пијаном стању“. — Тврдица Венијамин нашао је верну слику у г. Добриновићу. Он као да је био у истини тврдица, јер тако добро извести — не може свако. — Породица Розенбергова са слугом заједно била је добра. Слуга (г. Димитријевић) и кћи (гђца Л. Хаџићева) били су још бољи. Особито нам се допало, што се кћи није много мавила, премда је у један мах почела. Њени тужни призори већином не испадну природно. — Г. Банковић није погодни улогу Томе Габлера. Габлер је фино улагивало, а представљен је више прегодушно.

Чудновато нам долази, што ће розенбергов син, да узме сестричину. Ако већ мора бити рођака, нека буде даља, а не тако блиска. Ово би се могло изменити и то врло лако.

— е —

П О З О Р И Ш Т Е.

* (Народно позориште у Загребу) „Nar. Nov.“ пишу: „1. дец. поповљен је француски новитет „Дидије“, од Бертона. Престари учењак Дидије (г. Мандровић) љуби Луцију (гђца Фрајденрајх), кћер свога најбољега пријатеља; девојку дакле, којој би он лако могао отцем бити, и која у истину за њега не осећа ништа више до детинске привржености. Луција љуби младога лекара Ханрија (г. Миљковић), те тражи Дидијерову помоћ у отца, јер стари Рајмонд (г. Сајевић) неће ни да чује о удаји са младим „без имена и без иметка“, коме се шта више не зна ни за отца ни за мајку. Дидије, племенит човек, жртвује се; посини Ханрија, давши му своје име и свој иметак. Колика беше то жртва, може се пресудити у кобном часу, где се имао подписати женидбени уговор; у том тренутку Дидије полуди. За 3 месеца оздрави Дидије; његови пријатељи, који га сад још више штудују и љубе, чувају се, да у њему не пробуде успомену страшних оних часова; но обећи са љубљеном Луцијом, он се и сам домисли свему. Пукотина у његовој бојној памети испуњена је; то проузрочи опет страшну бол, али

и — здравље. Он употреби час, те по други пут састави два створа, која се љубе; овај пут није полудио.

Од таквога материјала, од кога је Дидије саграђен, граде се обично узорни значајеви; па кад је и он доживио велику буру живота: жарку љубав под стару главу, свим је могућна и страшна последица, да полуди. Добро је и то, да Луција није пошла за Дидијера; ту жртву смо ми с њезине стране очекивали, али њом би починила грех против величанства љубави — Али да је Дидије у размерно кратком времену оздравио и са свим заборавио на ужасну катастрофу, па кад му се довела у памет, ипак остао при здравој памети и при свом науку, да Луцију уда за Ханрија, — то није у Бертоновом комаду довољно образложено, а још мање оправдано. Нити етичкога преимућства нема у „Дидијеру“. По нашеи дакле мњењу није „Дидије“ управо лош; али вредност му је ефемерна. Позориште беше слабо посећено.“

* (Народна или пучка позоришта у Русији). Из Петрограда јавља се, да је министарство унутрашњих послова наумило да подигне тако звана народна или пучка позоришта за прост народ. Министарство мисли, да ће бити најбољи начин, да се не само народ одврати од кабаке (крчме) него и да се згодним позоришним комадима простом свету обрати пажња на последице пијанства. Пошто се така позоришта не могу поверити приватним подухватницима, то је министарство предложило петроградској думи (варошком представништву), да оснује једно или више таквих позоришта. Дума је драговољно прихватила предлог. Али за варош Петроград, која има преко 800.000 становника, биће мало једно такво позориште, те с тога ће се морати подићи три или четири, и то у оним предграђима варошким, где има много фабричких радника. Та позоришта морају бити тврдо сазидана, али без икаквог раскошног намештаја. Цене местима биће ове: за стојање 10 копејака, за седиште 20 копејака, а за засебна места 50 коп. за особе из виших сталеза. Представе ће се давати само недељом и свецем. Али како ће се наћи глумци и згодни комади? Ако се распишу награде, поврвиће са свих страна нови пучки комади, а од прихода њиховог подмириће се издана награда. А у Русији има и онако доста даровитих песника, који ће радо из чистог родољубља радити у корист тако важне цели. А како ће се набавити глумци? Као и у многим варошицама талијанским наћи ће се они у самоме народу. Занатлије радници, шваље, што преко недеље 6 дана раде марљиво свој посао, показале се недељом као уметници, учиће јутром а играће вечером И у Москви се ради на том, да се подигну пучка позоришта као лек против пијанства. Али у томе чини сметњу тамошњи синод, који је издао налог, да си свецем и недељом и за време постова не смеју давати шаљиве представе (комедије) — осим озбиљних комада, и то на страним језицима! Тиме ће баш у дане, кад народ светкује, бити крчме опет пуне.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

9. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТПЛАТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 29. НОВЕМБРА 1881.

ПРВИ ПУТ:

К Р В А В И П Р Ђ С Т О.

ИЗВОРНА ТРАГЕДИЈА У 5 ЧИНОВА, НАПИСАО МИТА ПОПОВИЋ.

О С О Б Е:

Бодин, краљ српски	Ружић.
Јакинта, његова жена	Д. Ружићка.
Косор, јакинтин љубимац	Р. Поповић.
Марко, жупан	Димитријевић.
Кочопар	Лукић.
Хвалимир	Рашић.
Страхиња } синови краља Радослава	Станојевић.
Бранислав	Јовановић.
Градислав	Барбарих
Предиња, бранислављев син	Б. Хаџићева.
Први } грађанин	Банковић.
Други }	Јовановић.
Први } најамник	Милосављевић.
Други }	Динић.
Први } стражар	Добриновић.
Други }	В. Поповић.

Дворани, џедат, свита и више војника.

У уторак 1. децембра по други пут: „ПРИЛЕПЧИВО“. Шала у 4 чина, написао др. Ј. Б. Швајцер, превео П. Ј. Мостић.

Улазнице могу се добити у писарници позоришној од 9—12 сахата пре подне и од 3—5 сахата после подне, а у вече на каси.

Ко од наших поштованих претплатника жели своја места задржати и за ову представу, нека се изволи тога ради пријавити у позоришној писарници најдаље до 11 сахата пре подне.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.